

2998

4685.

SPRAWOZDANIE DYREKTORA

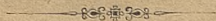
c. k.

GIMNAZYUM NOWODWORSKIEGO

CZYLI

ŚW. ANNY W KRAKOWIE

za rok szkolny 1876.

KRAKÓW

W drukarni Wł. L. Anczyca i Sp.

—
1876

Św. Bruno z Kwerfurtu, apostoł Prusaków, przez Dra Aug. So-
kołowskiego.

Część administracyjna przez Dyrektora.

ŚW. BRUNO Z KWERFURTU,

apostoł Prusaków.

Podczas, gdy świat germański dumny ze swój misyi cywilizacyjnej, przejętej w spadku po zachodnich imperatorach, nadużywał jój od dawna, niosąc razem z światłem wiary i jarzmo niewoli ludom słowiańskim, wydawaćby się mogło, że władcy Polski nie chcieli wcale korzystać z prawa starszeństwa, jakie im nadawało między ludami pokrewnymi przejęcie się wczesne cywilizacją zachodu, że polityka ta oświecania i przyswajania sobie zarazem bratnich plemion była im obcą zupełnie. Jeżeli dzieje późniejsze narodu naszego przeczą podobnym twierdzeniom, to już w samych zawiązkach państwa polskiego objawia się owa dążność cywilizacyjna, która aż do końca wieku XVI kieruje prądem ducha narodowego. A kolój jój różna zupełnie od drogi, jaką postępowały narody germańskie. Królowie polscy wysyłają apostołów między pogańskie a pobratymcze sobie narody, nie w celu ich ujarzmienia, ale gwoli rozszerzania cywilizacyi, gwoli pojednania zwaśnionych dotychczas jednoplemiennych żywiołów. A jak każda czynność ludzka jest w części przynajmniej wynikiem indywidualnych dążeń i uczuć, tak i działanie ich niewolne od celów politycznych. Przyświeca im nie tylko nadzieja zasługi w obec kościoła, sława rozgłośna w świecie chrześcijańskim, przychyłość prawdziwych przyjaciół Chrystusa; ale zarazem i myśl przyswojenia państwu swemu materyalnych korzyści przez nawrócenie

barbarzyńskich a pokrewnych Polsce pokoleń. Z tego to stanowiska wychodząc, przyjmował na swoim dworze Bolesław Chrobry św. Wojciecha, tymi kierując się względami, wyprawiał go nad Bałtyk w celu nawrócenia pogańskich Prusów, a sława, jaką stąd osiągnął musiała być nie małą, jeżeli wkrótce, bo w lat dziesięć po śmierci pierwszego apostoła pruskiego pojawił się na dworze polskim nowy a dostojny gość, który życie swoje ofiarując Chrystusowi i poświęcając mu ochotnie względy światowe, na krańcach północnych znanego podówczas lądu Europy szukał palmy męczeńskiej.

Mężem tym jest św. Bruno z Kwerfurtu w Saksonii. Postać jego zarówno jak i osobistość św. Wojciecha opromienia nie tylko blask aureoli męczeńskiej. Jest on oraz przyjacielem Bolesława Chrobrego, wielbicielem jego potęgi i wielkości i jako taki zasługuje ze wszech miar na uwagę naszą. Urodzony w Saksonii w mieście Kwerfurcie, pochodził Bruno z zacnej rodziny, której potomek Lotaryusz zasiadał jako trzeci cesarz tego imienia na tronie niemieckim¹⁾. Współczesny historyk niemieckiego Thietmara²⁾, urodził się bowiem około r. 976, pobierał z nim razem w Magdeburgu nauki, dokąd go matka Ida, której był ulubieńcem, pod opieką niejakiego Geddon nauczyciela, wysłała. A jakkolwiek młodzieńcowi z zamożnego pochodzącemu domu na niezém nie zbywało³⁾, jakkolwiek staranna matka obficie zapewne zaopatrywała go we wszystko, to mimo to, miasto zwykłej w takich razach opieszałości, rozwijała się w młodym chłopcu pilność i pobożność nadzwyczajna. Podczas, gdy młódź szkolna wolne od nauki godziny przepędzała na rozrywce, Bruno, za pozwoleniem przełożonych, udawał się wtedy do kościoła, aby modlitwą pokrzepić umysł⁴⁾. To niezwykle zachowanie się młodego chłopca, jego pobożność, a zapewne i wpływy możnej rodziny zapewniły mu opróżnioną kanonię przy kapitule magdeburskiej⁵⁾, a cesarz

¹⁾ Annalista Saxon Pertza SS. VI. p. 658. ²⁾ Thietmari Chronicon Pertz SS. III. p. 57 (VI). ³⁾ Annalista. ⁴⁾ Tamże. Thietmar VI, 57. ⁵⁾ Chron. Halberstad. p. 119 Scriptorum Brunsvicensia illustrantium, tom II cura Godefridi Guilla Leibnitii Hannoverae 1710.

Otton IIIci zawezwał go na swój dwór i umieścił w rzedzie kapłanów zajętych w kaplicy nadwornój¹⁾. Tutaj przy boku monarchy poetyczném okiem spoglądającego na świat, wolny od trosk, jakimi życie codzienne zwykło nawiedzać śmiertelnych, oddał się Bruno zupełnie marzeniom młodości. Wśród ćwiczeń religijnych i rozmyślenia wyrobił on w sobie przekonanie, że najwyższém szczęściem człowieka na ziemi jest palma męczeństwa. Nie raz, opowiada żywotopisarz św. Romualda²⁾, rzucał on się na kolana przed ołtarzem św. Bonifacego w kaplicy cesarskiej, a modląc się gorąco wołał: I ja nazywam się Bonifacy, czemużbym nie miał cierpieć za wiarę Chrystusa? Podróż do Rzymu, którą Bruno odbywał w orszaku cesarskim, widok wiecznego miasta, wspomnienia tylu męczenników, którzy przelali krew za wiarę, wszystko to utwierdziło młodego marzyciela w raz powziętém postanowieniu. Pobyt na dworze Ottona IIIgo wydawał mu się niestósownym, życie, jakie tu prowadził, zanadto światowe, szukając przeto ciszy i spokoju wstąpił do klasztoru śś. Aleksego i Bonifacego w Rzymie³⁾, gdzie przez lat 4, aż do r. 1001 przebywał. Ale i tu nie czuł się zadowolonym. Szczęśliwy zbieg wypadków pozwolił mu w końcu osiągnąć to, czego pragnął gorąco. Zastłynął wówczas we Włoszech ś. Romuald z pobożności swojej i surowości oby-

1) Tamże. 2) Petri Damiani Vita s. Romualdi u Pertza SS. VI i w Monum. Poloniae Bielowskiego, I, 325. Cap. 27. (Używałem wydania Bielowskiego. Bonifacy było drugie imię chrzestne Brunona. Ze imię to przyjął Bruno w klasztorze, jak chciał Bielowski Monum. I, str. 184 jest nieprawdopodobném, bo najprzód nigdzie o tém w źródłach nie czytamy, a powtóre Vita s. Rom., która go zawsze nazywa Bonifacym opisawszy wypadek powyższy powiada dalej: Deinde quoque iam monachus factus est.

3) Dowodzą tego dwa ustępy z żywota św. Wojciecha, którego autorem był Bruno (wydaném zostało to dzieło w Bielowskiego Monument. I, i u Pertza SS. III); oto w rozdz. 14 mówi: Sed ad haec quod ante nescivit (sc. Adalbertus quaerenti illi recte abbas respondit ut ipse *non semel ad nos dixit*. Podobnie i w r. 17: O quantotiens obortis lacrimis memini dicentem, cum causa aedificationis agressus essem Johannem abbatem: Ubi sunt iniquitates. Widocznie więc był św. Bruno w klasztorze śś. Aleksego i Bonifacego w Rzymie i to wtedy, gdy się tam znajdował św. Wojciech.

czajów. Osobistość jego wiąże się ściśle z historią reformy klasztorów współczesnych. Od dawna już uznawała światlejsza część duchowieństwa potrzebę reorganizacji zakonów. Ta „milicya papieska“, jak ją później nazywano, miała w tej epoce barbarzyństwa i pogaństwa misję cywilizacyjną, którą świat chrześcijański należycie oceniać umiał. Aby jednak posłannictwo to z korzyścią dla kościoła i ludzkości wypełnić, musiało duchowieństwo klasztorne gruntownej poddać się reformie. Myśl tej reformy wyszła z słynnego podówczas klasztoru w Clugny, a cesarz Otton IIIci, pojmując szlachetne dążności mnichów kluniackich, zawezwał św. Romualda do Włoch i mianował go opatem w Classe około Rawnenny. Ale świętobliwy mąż zabrał się może zanadto gorliwie do pracy, bo nie trzymając się zasad mnichów kluniackich zapragnął klasztor powierzony swój pieczy zreformować podług reguły o wiele surowszej. To wywołało niechęć pomiędzy zakonnikami w Classe, a św. Romuald opuścił skutkiem tego klasztor i udał się do Pereum, zamierzając tu prowadzić żywot pustelniczy i gromadzić około siebie ludzi prawdziwie oddanych i poświęconych Bogu. Dwóch tylko z pomiędzy zakonników, których opatem był dotychczas św. Romuald nie chciało opuścić mistrza. Obaj — Jan i Benedykt było im na imię — udali się za świętobliwym przewodnikiem do Pereum, gdzie wraz z nim wiedli żywot pustelniczy. Sława, jaką postępowaniem swoim zjednał sobie św. Romuald, powołała do boku jego trzeciego jeszcze ucznia, a tym był nasz Bruno, dotychczasowy zakonnik w klasztorze awentyńskim. Dawno już pragnął on znaleźć podobne schronienie, jakim była pustelnia w Pereum, dawno szukał takiego mistrza, jak św. Romuald, to też z niesłychaną gorliwością słuchał jego nauk i rozkazów, a oddany zupełnie ćwiczeniom religijnym, przejęty na wskrós ascetycznym duchem czasu, zyskał wkrótce pomiędzy braćmi sławę świętego męża¹⁾. Szczęśliwy zbieg okoliczności zbli-

¹⁾ Vita Romualdi cap. 26 i 27. Pertz w przedmowie do vita v. Adalberti (Brun.) w uw. 43 i Bielowski w uw. 1 do rozdz. 27 vitae Romualdi twierdzą, że autor miał tu na myśli innego Brunona, który został papieżem pod imieniem Grzegorza V. Ten atoli zasiadał

żył go jeszcze bardziej do celu, do którego z taką zdązał wytrwałością. Oto z dalekiego wschodu przybyli niezwykli goście na dwór cesarski. Byli to posłowie Bolesława, księcia polskiego z prośbą o przysłanie misyonarzy¹⁾ w celu nawracania pogańskich narodów, podległych berłu Chrobrego władcy Polan. Cesarz Otton, pomny wspaniałego przyjęcia, jakiego doznał niedawno w Gnieźnie, pomny związku przyjaźni zawartej z Bolesławem, a zarazem swjej misyi cywilizacyjnej, którą przejął jako następca rzymskich imperatorów, przychylił się chętnie do żądań polskiego księcia, a chcąc wybrać do tak ważnego zadania uczniów gotowych cierpieć za wiarę Chrystusa, a nie lękających się trudów i niebezpieczeństw, jakie apostołów, działających wśród barbarzyńskich narodów czekały, zwrócił się do św. Romualda polecając mu, aby wyszukał ludzi do tego sposobnych, a godnych zaufania monarchy. Święty mąż przedłożył żądanie cesarskie swoim uczniom, dając im do wyboru, albo udać się w misyi apostolskiej na północ, albo też pozostać przy jego boku nadal²⁾. Dwóch tylko z pomiędzy zakonników, Benedykt i Jan, ci sami, którzy z klaszeńskiego klasztoru towarzyszyli ś. Romualdowi do Pereum, postanowili udać się w daleką pielgrzymkę do barbarzyńskich ludów północy. Ażeby zaś trudnemu zadaniu w należyty sposób odpowiedzieć, musieli się poprzednio obznajomić z językiem polskim. Kiedy w trudnej dla cudzoziemca nauce tak daleko postąpili, że porozumienie z ludem zdawało się możliwem, udali się do Rzymu, aby tam od papieża Sylwestra IIgo otrzymać pozwolenie do rozpoczęcia apostolskiej pracy³⁾. Niedługo potrzebowali oczekiwać na

już w r. 996 na stolicy apostolskiej, a w lutym r. 999 życie zakończył; nie mógł więc znajdować się w klasztorze św. Aleksa jako mnich wt. dy, gdy tam po raz drugi bawił św. Wojciech, ani też później w Pereum. Zresztą w źródłach nie znajdujemy wzmianki, aby Grzegorz V nosił imię Bonifacego.

¹⁾ Vita Romual. cap. 28.

²⁾ Vita cap. 28. ³⁾ Damiani (vita s. Rom.) twierdzi, że nauka trwała lat 7. Niemożliwem jest to już z tego powodu, że Jan i Benedykt znaleźli śmierć męczeńską w r. 1004, a poselstwo Bolesława do Ottona przypada najwcześniej na początek r. 1001.

przychylną odpowiedź. Opatrzeni błogosławieństwem papieskiem, udali się do Polski, gdzie już w r. 1004 zginęli śmiercią męczeńską. Przykład gorliwych misjonarzy pociągnął i Brunona za sobą, bo i jego marzeniem dotychczas było nieść życie Chrystusowi w ofierze. To też wkrótce po wydaleniu się Jana i Benedykta z Pereum opuścił i on to schronienie i udał się prawdopodobnie na początku r. 1002 do wiecznego miasta¹⁾. Papież Sylwester IIgi znał bez wątpienia Brunona. Obaj byli na dworze cesarza Ottona IIIgo, obaj doznawali łask i względów monarszych, obu łączył niejako pewien poetyczny nastrój ducha w rozmaitych objawiający się kierunkach. Uczony Gerbert marzył o założeniu ponowném rzymskiego imperium, o powołaniu do życia tego świata klasycznego, który czytaniem w dziełach autorów starożytnych wydawał się ideałem doskonałości. — Bruno wychowany wśród odmiennych wrażeń, pojmujący świat i ludzi z czysto chrześcijańskiego stanowiska, obrał sobie za wzór naśladowania godny tych bohaterów chrześcijańskich, którzy ginęli na stosach, dając śmiercią swoją świadectwo nauce Chrystusa. Celem jego dążności była korona męczeńska. Dla tego z takim zapałem skreślił on żywot ś. Wojciecha, dla tego i teraz głos wewnętrzny powoływał go na północ, gdzie bohater jego powieści znalazł śmierć z ręki pogan. Nie dziwnego przeto, że Bruno przybywszy do Rzymu, doznał jak najlepszego przyjęcia na dworze Sylwestra IIgo. Papież mianował go arcybiskupem in partibus, i spełnił w ten sposób najgorętsze jego pragnienia²⁾. Było to prawdopodobnie w drugiej połowie r. 1002, albo też na początku r. 1003,

¹⁾ Podług podań, jakie znajdujemy w żywocie św. Romualda (cap. 30), opuścił on Pereum przy końcu r. 1001, albo też na początku 1002. Ponieważ zaś Chron. Halberstad. opowiada, że Bruno wkrótce po odjeździe Jana i Benedykta do Polski, udał się do Rzymu, a ztąd przybył do Niemiec w zimie r. 1004, jak to się później wykaże, prawdopodobną jest przeto rzeczą, że opuścił Pereum równocześnie z św. Romualdem.

²⁾ Chron. Ecclesiae Halberstad. 119: ...qui (Silvester) B. Brunonis agnoscens causam adventus, licentiam ei cum sociis suis tribuit praedicandi. Pallio quoque sibi dato eum ad etc.

bo 12 maja r. 1003 zaskoczyła śmierć przedwczesna przyjaciela Ottonowego.—Bruno otrzymawszy od papieża pozwolenie opowiadania wiary chrześcijańskiej poganom, mianowany arcybiskupem, pospieszył do Niemiec, aby tu z rąk arcybiskupa magdeburskiego, metropolity słowiańskiego wschodu przyjąć święcenia biskupie, i do dalekiej przygotować się podróży. Było to na początku r. 1004¹⁾. W celu uregulowania stosunków majątkowych odwiedził Bruno najpierw rodzinne miejsce swoje Kwerfurt, fundował tu z własnych środków klasztor, następnie zaś udał się do Magdeburga, gdzie z rąk arcybiskupa Taginona przyjął wyższe święcenia²⁾. Wypadało teraz pospieszyć na miejsce swego przeznaczenia, ale niespodziewane wypadki stanęły w drodze zamiarom Brunona.—Polityka Niemiec w obec Polski uległa w tym czasie stanowczej zmianie. Dokąd zasiadał na tronie niemieckim Otton III, dotąd trwał i stosunek przyjazny pomiędzy sąsiednimi państwami, polegający na owém pamiętném zbliżeniu się Ottona i Bolesława w Gnieźnie. Dla obu państw wynikły stąd nie małe korzyści. Polska uzyskała zupełną prawie niezależność pod względem politycznym i kościelnym, Niemcy nie potrzebowały się obawiać niszczących napadów ze strony Polski, a nadto zyskiwały potężnego sprzymierzeńca w boju z nadłabską i nadodrzańską Słowiańszczyzną. Rok 1002 zmienił z gruntu stosunek obu narodów. Na miejsce marzyciela, jakim był bez wątpienia Otton IIIci, zasiadł na tronie niemieckim człowiek, którego kościół zaliczył następnie wprawdzie w poczet świętych, ale który w polityce nigdy uczu-

¹⁾ Bliżej trudno oznaczyć czas z krótkich podań źródeł. Trzy najważniejsze zadowalniają się ogólnikami: a) *Annales Magdeburgenses* (Pertz SS. XVI) ad an. 1009: ...tempore istius (Henrici) caesaris Merseburch venit (Bruno)... b) *Annalista saxo* (Pertz SS. VI): *Regnante autem secundo Heinrico Mersburh veniens etc.* c) *Chron. Halberstad.*: *Compos igitur voti sui factus in terram nativitatis suae rediit; in qua aliquamdiu moram faciens etc.* Ponieważ atoli źródła jednoznacznie podają, że konsekracyi Brunona dokonał arcybiskup Egiño, a ten dopiero 2 lutego 1004 wstępuje na stolicę Magdeburską, pobyt Brunona w Niemczech przeto przypada najwcześniej na początek r. 1004. ²⁾ *Annales Magdeb.* i *Chron. Halberst.*

ciaми kierować się nie dał. Pojął on całą grozę niebezpieczeństwa od strony Polski i wyteżył wszystkie siły na to, aby przeszkodzić utworzeniu się wielkiego państwa słowiańskiego na wschodzie pod berłem Bolesława Chrobrego. A do tego zmierzały właśnie wszystkie usiłowania polskiego księcia. Wszak niedawno zajął on Czechy, a obecnie porozumiewszy się z nieprzyjacielem cesarza, Henrykiem szweinfurckim, Ernestem, synem babenbergskiego margrabi Leopolda i Brunonem bratem Henryka Ilgo, w szybkim napadzie spustoszył powiat Zlomizi i zaniepokoił Bawaryę¹⁾. To skłoniło cesarza do nowej wyprawy przeciw Bolesławowi na początku r. 1004²⁾. Wojna podjęta na wschodnich granicach państwa przeciw temu, na którego dwór zdążył Bruno, musiała opóźnić jego podróż. Że zaś na razie nie można było przewidzieć, jak długo potrwa rozpoczęta wojna, a przystęp do Polski od zachodu stawał się coraz to trudniejszym, udał się przeto Bruno na dwór króla węgierskiego Stefana, który był spokrewnionym z Bolesławem Chrobrym³⁾ w nadziei, że stąd łatwiej mu przyjdzie dostać się do Polski. Może wpłynęła na to postanowienie Brunona i ta okoliczność, że Węgry nienawrócone jeszcze podówczas zupełnie, podobnie jak i kraje słowiańskie gorliwych potrzebowały misyonarzy. Zresztą na dworze węgierskim gromadzili się malkontenci niemieccy; bawił tam Bruno⁴⁾, brat cesarza Henryka, późniejszy biskup augsburski, który po upadku powstania, szukał schronienia na dworze apostolskiego monarchy, coś dziwnego więc, że i imiennik jego także nieprzychylny teraźniejszej polityce Niemiec względem Polski pospieszał do Węgier. A może i król Stefan sam zasłyszawszy o gorliwym apostołe

1) Thietmar VI, 2.

2) Porówn. co do téj walki rozprawę H. Zeissberga: Die Kriege Kaiser Heinrichs II mit Herzog Bolesław I v. Polen. (Sitzungsberichte der phil.-hist. Cl. der kais. Akademie der Wissenschaft (LVII. Bd. s. 265). Osobne odbicie wyszło w r. 1868 w Wiedniu.

3) Podług Thietmara VIII, 3, ożenił się Gejza, ojciec Stefana z Adelajdą, siostrą Mieczysława I, którą dla piękności niezwykle nazywano „Białoknichinią“.

4) Annalista Saxo ad an. 1004. (Pertz SS. VI, str. 653).

zawezwał go na swój dwór w celu nawracania pogan, bo i w Żywocie ś. Stefana czytamy o mnichu Bonifacym, który zaproszony przez króla przybył do Węgier, i znalazł później śmierć męczeńską z rąk pogańskich ¹⁾. Pertz ²⁾ twierdzi nawet, że nasz Bruno, a ów Bonifacy są jedną i tą samą osobą. Zdanie to jednak żadną miarą utrzymać się nie da ³⁾. Na dworze króla Stefana przepędził Bruno lat kilka, wypoczywając po trudach podróży i oczekując chwili, w której dalej będzie mógł wyruszyć. Wolny czas, brak zupełny odpowiedniego zajęcia zwróciły uwagę jego na wypadki z ubiegłego życia. Położenie, w jakim się znajdował przypominało mu żywo koleje, przez które przechodził niegdyś św. Wojciech. I on tak jak Bruno bawił na dworze węgierskiego monarchy, i on udał się stąd na północ, aby tam znaleźć śmierć męczeńską. Podobieństwo to nie było przypadkowem. Od chwili w której Bruno w owym klasztorze aweńtyńskim poznał biskupa pragskiego, powziął zamiar naśladowania go, i w zamiarze tym wytrwał aż do śmierci. To téż z prawdziwą przyjemnością zapewne rozpamiętywał on tę epokę swojego życia, w której zbliżył się do pierwszego apostoła Prusaków. W klasztorze śś. Alexego i Bonifacego łączyły ich stosunki codziennego życia, a dziś—ten mnich, sprawujący niegdyś najpośledniejsze usługi w klasztorze, otoczony aureolą męczeństwa, odbiera hołdy całego chrześcijańskiego świata, koleje jego życia stanowią wątek rozmów najznakomitszych ludzi, cesarz odwiedza grób jego, a własni ziomkowie nienawidzący go za życia, zazdroszczą sławy Polsce, która zwłoki męczennika wy-

¹⁾ Vita S. Stephani cap. 39.

²⁾ SS. IV, uw. 55 w przedmowie do życia św. Wojciecha.

³⁾ W dotyczącym ustępie Żywota ś. Stefana jest mowa o uczniach św. Romualda, którzy przybyli do Węgier: in quibus fuit Astricus abbas cum discipulis suis, e quibus Bonifacius, loco patris abbas postea creatus et a beato rege in inferiores Hungariae partes, causa praedicationis missus in vertice gladio percussus etc. Tymczasem Bruno w liście pisanym do Henryka II powiada o pobycie swoim w Węgrzech: ubi diu frustra sedimus. Zdanie to, pochodzące z własnych ust jego, obala zupełnie domysły Pertza.

kupiwszy z rąk pogan jako cenną relikwię, w metropolitalnym umieściła kościele. Cóż naturalniejszego przeto jak, że św. Bruno w chwili, kiedy mu te wszystkie wspomnienia żywo musiały stać przed oczyma, kiedy zbliżył się już czas, w którym miał stanąć na ziemi uświęconej zwłokami męczennika i skropionej krwią jego, postanowił skorzystać z wolnych chwil, i skreślić żywot św. Wojciecha. Stało się to w jesieni r. 1004 ¹⁾. Autor opierając się na wiadomościach, jakich teraz zasiągnął w okolicach tak bliskich Czech i na dworze, gdzie biskup pragski był dobrze znanym, tudzież na własnych spostrzeżeniach, opisał życie świętego stylem kwiecistym, pełnym poetycznych zwrotów, ale niewolnym od przesady. Praca ta zajmowała go prawdopodobnie przez cały czas pobytu w Węgrzech, który się przeciągnął nadspodziewanie Brunona. Dopiero przy końcu r. 1007 ²⁾ opuścił on dwór króla Stefana i podążył na wschód.

¹⁾ Czas, w którym Bruno spisywał żywot św. Wojciecha, da się oznaczyć dość dokładnie. W rozdziale 22. opisuje autor śmierć ostatniego z braci św. Wojciecha, Sobiesława, w sposób następujący: *Sed quando digna indigni scribimur, nunc est mortuus gladio frater maximus. Sobiesław zginął przy zdobyciu Pragi w r. 1004 (we wrześniu), walcząc po stronie Bolesława Chrob. (Thietm. VI, 9), musiał przeto św. Bruno pisać te słowa także we wrześniu lub październiku. Porównując żywot napisany przez św. Brunona, z żywotem Kanaparza (Bielowski Monum. Pol. I) przychodzimy do przekonania, że Bruno pracy Kanaparza nie znał, ale polegał jedynie na tém, co sam widział, i na wiadomościach zasiągniętych u współczesnych. Na to więc, co mówi W. Giesebrecht (Geschichte der deutschen Kaiserrait. Braunschweig 1855. Bnd. I, 750) zgodzić się nie można.*

²⁾ Rok ten w przybliżeniu nawet i miesiąc da się oznaczyć z listu św. Brunona do cesarza Henryka II. Oto powiada on tam na początku: *Certe dies et menses iam complevit integer annus, quod ubi diu frustra sedimus, Ungros dimissimus et ad omnium paganorum crudelissimos, Pezenegos, viam arripuimus.* Słowa te pisał św. Bruno przed podróżą swoją do Prus, a więc przy końcu r. 1008 (w lutym r. 1009 został zamordowany), w takim razie opuścił Węgry w ostatnich miesiącach r. 1007. — Co do oznaczenia téj daty porówn. zresztą: *Geschichte der d. Kaiserr. II, Beilage Nr I i Zeissberga: Die Kriege K. Heinrichs etc. pag. 353.*

Co wpłynęło na tę zmianę pierwotnego programu podróży, niewiadomo, dość, że św. Bruno, zamiast do Polski udał się na Ruś. Wielki książę Włodzimierz zatrzymał go tam przez cały miesiąc, i skłonił do nawracania najbliższych nieprzyjaciół Rusi Pieczyngów. Turecki ten szczep, podzielony na 8 hord, zajmował podówczas stepy położone nad morzem Czarném od ujścia Donu aż do bagnistój delty Dunaju, prowadził życie koczownicze i niszczył napadami swoimi szczególniejszemi sąsiednie kraje ruskie. Księciu Włodzimierzowi zależeć musiało wiele na nawróceniu tój pogańskiej dzicy, która tuż pod boki Rusi wzrosła do straszliwej, a państwu temu groźnej potęgi. Przybycie św. Brunona przeto było dla niego bardzo pożądaném. Młody apostoł, przejęty swoją misją, pragnący gorąco korony męczeńskiej, mało pytał o względy polityczne. To też chętnie podjął się nawracać barbarzyńskie hordy Pieczyngów, i pożegnawszy bogatego Włodzimierza udał się na południe. Rzeka Dniepr dzieliła hordy Pieczyngów na dwie części: cztery szczepy mieszkaly po prawej, cztery zaś po lewej stronie. Św. Bruno odwiedził tych, którzy mieszkali bliżej cywilizowanego zachodu. Przez pięć miesięcy pracował tutaj gorliwie, trzem szczepom Pieczyngów opowiadał naukę Chrystusa, rezultat, jednak pracy tój był stosunkowo mało znaczący, zaledwie trzydzieści osób przyjęło chrzest ¹⁾. Ta okoliczność zapewne skłoniła św. Brunona do zaniechania dalszych usiłowań. Celem jego przecież pierwotnie było uczyć i nawracać tam, gdzie zginął św. Wojciech, gdzie panował ów książę, co bogactwem swoim i wspaniałością w przyjęciu zadziwił Ottona III a w ostatnich czasach zasłynął jako gorliwy krzewiciel wiary chrześcijańskiej. Na dwór tego księcia spieszył teraz św. Bruno, nierokując sobie wśród barbarzyńskich Pieczyngów lepszego na przyszłość powodzenia. W Polsce przyjęto go tak jak wszystkich cudzoziemców tam przybywających nadzwyczaj uprzejmie. Dwór Bolesława Chrobrego przypominał

¹⁾ Wszystkie te szczegóły podajemy podług listu św. Brunona do Henryka II, w wydaniu Bielowskiego w Monum. Pol. hist. I. str. 223.

gorliwemu apostołowi czasy Ottona III, a zarazem uderzającą różnicę pomiędzy polityką cesarza Henryka II i postępowaniem dworu polskiego. W czasie kiedy książę Bolesław nieszczęśliwie starał się kosztem w celu rozszerzenia nauki Chrystusa pomiędzy barbarzyńskimi pokoleniami na północy, następcy Ottonów, niepomny swój misji cywilizacyjnej, jaką wraz z koroną rzymską odziedziczył, łączy się z pogańskimi Lutykami przeciw chrześcijańskiej Polsce! Najazd cesarza na Polskę paraliżuje i powstrzymuje apostołskie prace Chrobrego, podaje księcia tego w nienawiść i pogardę u bratnich szczepów słowiańskich, hołdujących bałwochwalstwu a osłanianych opieką Niemiec, naraża interesa kościoła na Wschodzie, i gotuje krwawą reakcję żywiołu pogańskiego. Takie postępowanie jest niegodnym monarchy chrześcijańskiego. To też pełen goryczy i świętego gniewu pisze św. Bruno w r. 1008 obszerny list do cesarza, w którym wyrzucając mu wojnę niesprawiedliwą przeciw Bolesławowi wzywa do zgody i łącznego z Polską działania przeciw pogańskim Słowianom ¹⁾. Ale zasady, które kierował się Henryk względem Polski, różniły się zanadto od polityki Ottonów, aby list Brunona mógł odnieść pożądaną skuteczną. Cesarz w usiłowaniach apostołskich Chrobrego widział ukrytą propagandę polityczną, zdążającą do utworzenia

¹⁾ List ten znajdował się pierwotnie w rękopisie biblioteki miejskiej w Hamburgu nr. 321. Rękopis miał następujący napis: *Varia politico historica, quae hinc inde conlexit ac per amanuensem describi fecit Z. C. ab Uffenbach 1716.* Za staraniem Kudriawskiego, konsula rosyjskiego w Hamburgu otrzymał kopię listu tego historyk Alexander Hilferding i ogłosił go drukiem wraz z tłumaczeniem i objaśnieniami w piśmie kwartalnym wychodzącym w Moskwie p. n. *Russkaja Biesieda* (nr. 1 w r. 1856). Druk powtórzył p. J. Papłowski w Bibliotece warszawskiej z r. 1856 (w zesz. listopadowym) dołączając niedbałe nadzwyczaj tłumaczenie na język polski. (Rozprawa ta ma tytuł: *O Bolesławie Chrobrym nowe świadectwo współczesne przez . . .*). Później ogłosił list ten Miklosich w dziele: *Slavische Bibliothek*, Wien 1858, Bd. 2, S. 307, następnie W. Giesebrecht w II-im tomie swojej *Geschichte der d. Kaiserr. Beilage Nr. 1* w końcu zaś A. Bielowski w *Monumen. Pol. histor. t. I. str. 223—228.*

wielkiego słowiańskiego państwa na wschodzie. Niechętném przeto okiem spoglądał na tych misyonarzy niemieckich, co nieśli światło wiary słowiańskiemu światu, co pracowali na korzyść cywilizacyi i Polski zarazem. Henrykowi II zależało na podniesieniu potęgi niemieckiej na wschodzie, chociażby kosztem zdobyczy, jakie tam poczynił kościół, św. Bruno uważał za główne zadanie Niemiec rozszerzanie wiary chrześcijańskiej pomiędzy poganami bez względu na polityczne korzyści. Cesarz stał na gruncie politycznym, Bruno na czysto chrześcijańskim. Porozumienie więc było niepodobném ¹⁾.—Niezekając na skutek swojego listu, opuścił św. Bruno Polskę, udając się w podróż apostolską do Prus. Tak jak niegdyś św. Wojciech, tak i on teraz otoczony nielicznym orszakiem towarzyszy ²⁾ stanął na ziemi pogańskiej, ale skoro zaczął tu opowiadać Ewangelią, został na rozkaz jednego z książąt pogańskich wraz z swoimi towarzyszami zamordowany 14 lutego 1009 ³⁾. Dziwnym zbiegiem okoliczności, życzenia zmarłego i po śmierci miały się spełnić w całości. Bo tak jak niegdyś ciało św. Wojciecha, tak teraz zwłoki Brunona wykupił z rąk pogan książę Bolesław i zjednał w ten sposób ludowi swojemu na przyszłość „pociechę w utrapieniach“ ⁴⁾.

Pamięć o życiu i śmierci Brunona utrzymała się zaledwie u kronikarzy współczesnych, annaliści zanotowali krótko dzień i rok jego śmierci, nikt później nie wspominał o młodym apostołe, co wbrew polityce ówczesnej Niemiec kosztem życia własnego niósł naukę ewangelii pokoleniom słowiańskim. Ten, który go wysłał do Prus, Bolesław Chrobry, zajęty wojną z Henrykiem II i książętami ruskimi

¹⁾ W odmienny nieco sposób zapatrują się na postępowanie Brunona nowsi pisarze niemieccy, porówn. dzieło: Kaiser Heinrich II von Adolf Colm. Halle 1867, str. 94.

²⁾ Chron. eccl. Halberst... ipse cum octodecim sociis profectus est in Pruziam sive Borussiam...

³⁾ Dzień i rok śmierci św. Brunona podają rozmaicie źródła współczesne i późniejsze: Thietmar: (VI: 58) 16 kal. Martii 1009 Annales Quedlinburgenses (Pertz SS. III) 7 d. Martii 1009. Siegebêrti Chronica (Pertz VI SS. 354) an. 1010 bez dnia.

a następnie wewnętrzném urządzeniem państwa, nie był już w stanie w ciągu swego panowania zwrócić uwagi bacniejszej na pogaińską północ, a nawrócenie Prusaków mieli dokonać dopiero w dwa wieki później krzyżowi rycerze niemieccy przejęci tą samą polityką, której hołdował następca Ottona III, walcząc z Bolesławem Wielkim.

Ekkelhardi Chronicon Wirzburgense et Chronicon universale (SS. VI, 29): 1008 bez dnia.

Annalista Saxo (SS. VI, 653) 16 kal. Martii 1009.

Chronographus Saxo (Annales Magdeburgenses) (SS. XVI, 105) 7 Idus Martii 1009.

Annales Palidenses (SS. XVI, 66): 1009.

Annales Stadenses (tamże str. 313): 1008.

Annales Stederburgenses (tamże, 201): 1008.

Annales Weissemburgenses (SS. III): 1009.

Chronicon eccl. Halberstadensis: 16 cal. Martii 1008.

W tekście poszliśmy za zdaniem Thietmara, który jest i współczesnym i z pomiędzy wszystkich źródeł najlepiej poinformowanym.

W Monum. Pol. Bielowskiego na str. 229 znajduje się nadto: Vipertis Hystoria de praedicatione episcopi Brunonis cum suis capellanis in Ruscia et martyrio eorum. Jestto bardzo krótkie sprawozdanie o męczeństwie św. Brunona, spisane jakoby przez naocznego świadka, bardzo podejrzanę jednak autentyczności. Dość powiedzieć, że autor twierdzi, jakoby św. Bruno opuścił dyecezyą powierzoną swęj pieczy i udał się do Prus; nie wié widocznie, że był on arcybiskupem in partibus. I to ma pisać towarzysz św. Brunona. Opowieść swoją kończy temi słowy: Omnium christianorum in caritate Dei deponco auxilium, quod meae vitae fiat patrocinium, vestrorum peccatorum eternum remedium. Zdaje się, że cała ta legenda została spisana po to, aby wzbudzić litość dla autora i zwrócić ogólną uwagę na niego. Również bez wartości są podania Ademara (Ademari Historiarum libri III, Pertz SS. IV, 129).

⁴⁾ Annalista Saxo, SS. VI, 658.

August Sokolowski.

GRONO NAUCZYCIELI

przy końcu roku szkolnego.

L. p.	Imię i Nazwisko nauczyciela	Stopień służbowy	Których przedmio- tów uczył	Tygod- godzin.
1	P. Ignacy Stawarski,	dyrektor, zawiadowca księgozbioru dla młodzieży	łacińskiego języka w VIa kl.	6
2	P. Czesław Łoziński,	profesor, gospodarz IVa klasy	łacińskiego języka w IVa + b, IIIb,	18
3	P. Ignacy Gralewski, członek wydelegowany do spółudziału z deputacją gimn. miejską	profesor	matematyki w VIII, VIa + b, Va + b, IVa,	19
4	P. Karol Klęsk,	profesor, zawiadowca gabinetu przyrodniczego, gospodarz VII kl.	matematyki w VII, historii naturalnej w VIa + b, Va + b, IIa + b, Ia + b + c,	3 18
5	P. Andrzej May, członek Komisji egzaminacyjnej dla aspirantów jednorocznej służby wojskowej, członek wydelegowany do spółudziału z deputacją gimn. miejską	profesor, zawiadowca gabinetu fizycznego,	fizyki w VIII, VII, IVa + b, IIIa + b,	16
6	P. Wojciech Rypel,	profesor, gospodarz Va kl.	łac. jęz. w VII, Va, greck. jęz. w VII.	11 4
7	P. Leopold Swierz,	profesor, zawiadowca biblioteki nauczycielskiej, gospodarz VIII kl.	łac. jęz w VIII, IIa greck. w VIII,	13 5

L. p.	Imię i Nazwisko nauczyciela	Stopień służbowy	Których przedmio- tów uczył	Tygod. godzin
8	Ksiądz Jan Chełmecki, dr. teologii, kanonik ho- norowy dyecezyi kra- kowskiej, członek Rady Państwa w Izbie Niż- szej, członek sejmu kra- jow. galicyjskiego,	profesor, kate- cheta,	w tym roku nie uczył i był zastą- piony.	
9	P. Sofron Tymiński,	profesor, gospo- darz VIa kl.	grec. jęz. w VIa + b, w IVa + b.	18
10	P. Teofil Ziemia, dr. filoz., docent Uniw. Ja- giel., członek Kom. fil. Ak. Um. Krak.	profesor,	polsk. jęz. w VIII, VII, VIa + b, filozof. przygot. w VIII, VII.	12 4
11	Ksiądz Stanisław No- wiński,	nauczyciel, kate- cheta i exhorta- tor dla klas niż. gospodarz IIa kl.	religii w niższym gimnazyum.	18
12	P. Leon Kulczyński,	nauczyciel, gospo- darz VIb kl.	łac. jęz. w VIb, Vb, greck. w VIb,	12 5
13	P. August Sokołowski, doktor filozofii, docent. Uniwers. Jagiel.	nauczyciel, zawią- dowca zbioru map geograficznych,	hist. pow. w VIII, VII, VIa + b, Va + b,	20
14	P. Jan Molin,	nauczyciel,	niemieck. języka w VIa + b, Va + b,	16
15	P. Edward Berger,	nauczyciel, gospo- darz, Ib.	niemieck. języka w Ia + b + c.	18
16	P. Antoni Żukowski,	zastępca nauczyci- ela.	polsk. jęz. w IVb, historii i geogr. w IVa + b, Ia + b,	3 14
17	P. Władysław Froncz,	z. n. gospodarz IVb.	jęz. greck. w Va „ polsk. w IVa „ niem. w IVa + b.	5 3 8
18	P. Adolf Lewaj,	z. n. gopodarz IIb.	łac. jęz. IIb, IIIa greck. jęz. w IIIa	14 5

L. p.	Imię i Nazwisko nauczyciela	Stopień służbowy	Których przedmio- tów uczył	Tygod. godzin
19	P. Tytus Świdorski,	z. n. gospodarz Vb.	jęz. pol. w Va+b, IIa+b.	12
20	P. Aleksander Disput,	z. n.	jęz. niem. w VIII, VII, IIIa+b.	16
21	P. Jan Śluzar,	z. n. gospodarz Ia.	jęz. łac. w Ia, polsk. w IIa+b,	8 10
22	P. Teofil Gruszkiewicz,	z. n. gospodarz Ic.	jęz. łac. w Ia, polsk. w Ia+c,	8 6
23	P. Jan Janik,	z. n. gospodarz IIIb.	jęz. łac. w Ib, „ greck. w IIIb, „ polsk. w IIIb,	8 5 3
24	P. Marcin Kaczorowski,	z. n. gospodarz IIIa	matem. w IIIa+b, IIa+b, Ia+b,	18
25	Ksiądz Władysław Głębocki,	zastępca, kateche- ta exhortator w klasach wyż.	religii w wyższym gimnazjum,	2
26	P. Zbigniew Kniaziół- cki, doktor filozofii,	z. n.	jęz. pol. w IIIa, hist. w IIIa, IIa+b, geografii w Ic,	3 14
27	P. Stanisław Jaworski,	aplikant,	matematyki w IVb, Ic,	6
28	P. Władysław Lech,	aplikant,	jęz. polsk. w Ib, hist. i geogr. w IIIb,	3 3
29	P. Józef Launhardt,	aplikant,	przysłuchiwał się nauce jęz. niem.	
Razem godzin obowiązkowych w tygodniu ...				423
30	P. Walery Eljasz,	nauczyciel nadetat.	rysunków,	6
31	P. Wiktor Erard Ciechowski,	detto.	języka francusk.	6
32	P. Edward Mazur, emeryt c. k. kapitan,	detto.	gimnastyki,	6
33	P. Antoni Vopalka,	detto.	śpiewu,	4

L. p.	Imię i Nazwisko nauczyciela.	Stopień służbowy	Których przedmio- tów uczył	Tygod. godzin
34	P. Leon Jakliński,	nauczyciel nadetat.	stenografii,	2
	P. August Sokołowski,	jak wyżej,	dziejów kraju ro- dzinnego w VII, VIa + b,	3
	P. Antoni Żukowski,	jak wyżej,	dziejów kraju ro- dzinnego w IVa + b, IIIa + b,	4
	P. Czesław Łoziński,	jak wyżej,	kaligrafii w Ia + b + c,	2
	P. Władysław Froncz,	jak wyżej,	kaligrafii w II a + b.	2
	Godzin nadobowiązkowych tygodniowo			35

Rozkład nauk.

I. Klasa.

Religia. 2 godziny tygodniowo. Katechizm katolicki.

Język łaciński. 8 god. tygod. Nauka o prawidłowych formach począwszy od grudnia, co tydzień zadanie szkolne, czasami domowe.

Język polski. 3 god. tyg. Przedmiot brany według planu określonego w gramatyce Małeckiego; czytanie Wypisów, co 14 dni zadanie domowe lub szkolne.

Język niemiecki. Szyk prosty i odwrotny w zdaniach pojedynczych, niezależnych. Odmiana rzeczowników, przymiotników, liczebników, zaimków; przysłówki i ich stopniowanie.

Geografia. 3 god. tyg. Pojęcia wstępne z geografii fizycznej i matematycznej, oro-, hydro-topografia, główne pojęcia z geografii politycznej.

Matematyka. 3 g. tyg. W pierwszym półroczu tylko arytmetyka, w drugim godzina arytmetyki, 2 g. geometrii; częste ćwiczenia domowe, co 14 dni zadania szkolne.

Historia naturalna. 2 g. t. W 1 półroczu: ssaki; w 2 półroczu: przewięzowce i najważniejsze kałdunowe.

II. Klasa.

Religia. 2 g. tyg. Dzieje starego zakonu.

Język łaciński. 8 g. t. Nauka odmian nieprawidłowych. Ćwiczenia pisemne jak w I.

Język polski. 3 g. t. Przedmiot według planu określonego w gramatyce Małeckiego. Czytanie Wypisów, ćwiczenia pisemne jak w I klasie.

Język niemiecki. 5 g. t. Powtarzanie przedmiotu branego w I klasie; czasy złożone i tryby, forma bierna, używanie słów posiłkowych, *haben* i *sein* do tworzenia czasów przeszłych,

używanie słówka *zu* przed trybem bezokolicznym, przymiotniki, zaimki, liczebniki, spójniki, imiona własne i nieodmienne. Ćwiczenia pisemne jak w I klasie.

Historia. 2 g. t. Historia starożytna, sposobem biograficznym.

Geografia. 2 g. t. Szczegółowa geografia Azji i Afryki. Pionowy i poziomy kształt i hydrografia Europy całej; szczegółowy opis Europy południowej i zachodniej.

Matematyka. 3 g. t. Arytmetyka i geometrya według zarysu organizacyjnego. Ćwiczenia pisemne jak w I klasie.

Historia naturalna. W 1 półroczu: ptaki, gady, płazy i ryby; w 2 półroczu: botanika.

III. Klasa.

Religia. 2 g. t. Dzieje nowego zakonu.

Język łaciński. 6 g. t. Z gramatyki nauka składni przypadków. Czytano: z Korneliusza Neposa, żywoty: Milcyadesa, Temistoklesa, Arystydesa, Lysandra, Pelopidasa, Fokiona, Hannibala, Katona i Epaminondasa. Co 14 dni zadanie domowe, co miesiąc szkolne.

Język grecki. 5 g. t. Do słabego perfectum włącznie. W II półroczu co 14 dni zadanie domowe i szkolne naprzemian.

Język polski. 3 g. t. Przedmiot według planu Małeckiego. Czytanie Wypisów. Zadania pisemne jak w I i II klasie.

Język niemiecki. 4 g. tyg. Czytanie, rozbieranie zdań z odwoływaniem się do prawideł gramatycznych, opowiadanie przeczytanych przedmiotów, tłumaczenie z polskiego na niemieckie i odwrotnie. Co 14 dni zadanie domowe lub szkolne.

Historia. 1 g. t. Dzieje średniowieczne, sposobem biograficznym.

Geografia. 2 g. t. Szczegółowy opis Europy północnej i wschodniej, z wyjątkiem monarchii austriackiej.

Matematyka. 3 g. t. Arytmetyka i geometrya według zarysu organizacyjnego. Zadania pisemne jak w I i II klasie.

Nauki przyrodnicze. 2 g. t. W 1 półroczu: mineralogia, w 2: fizyka, dział chemii ukończono.

IV. Klasa.

Religia. 2 god. tyg. Nauka o ceremoniach i obrzędach kościoła katolickiego.

Język łaciński. 6 g. t. Gramatyka: nauka o trybach i czasach Oratio obliqua, Supinum, Gerundium. Czytano: de bello gallico lib. I, IV, VI. Ćwiczenia pisemne jak w III klasie.

Język grecki. 3 g. t. Słowo nieforemne skończono. Pisemne jak w III klasie.

Język polski. 3 g. t. Gramatyka Małeckiego. Czytanie Wypisów.

Język niemiecki. 4 g. tyg. Powtórzenie gramatyki z szczególném uwzględnieniem składni rzędu. Czytanie z dokładném rozbiieraniem rzeczy. Pisemne jak w III klasie.

Historya. 4 g. t. w 1 półroczu. Średnie wieki do końca i nowsze dzieje.

Geografia. W 2 półroczu 4 god. tyg. Geografia Austriacko-Węgierskiej Monarchii.

Matematyka. 3 g. tyg. Według zarysu organizacyjnego.

Fizyka. 3 g. tyg. Przedmiot ukończony.

V. Klasa.

Religia. 2 g. t. Introdukeya do nauki wiary katolickiej.

Język łaciński. 6 g. t. Czytano w oddziale A: Liwiusza I i XXI ks. Owidiusza I i II ks. wydania Grysara; w oddziale B: Liwiusza ks. I. Cap. 1—16, II. 17—37, XXI. 1—47, XXII. 10—50; z Owidiusza: Trist. I. 3, III. 7, IV. 10; Amor. II. 6; Fast. II. vers. 83—118, IV. 419—618; Metam. I. vers. 89—415, III. ver. 511—733. W obu oddziałach powtórzenie nauki o przypadkach. Co 14 dni jedno zadanie domowe, co miesiąc jedno szkolne.

Język grecki. 5 g. t. Czytanie odpowiednich ustępów z chrestomatyi Schenkla; Hom. Iliada, z ks. I. 20 wierszy, w oddziale A; z ks. I 305 w. w odd. B. Gramatykę powtarzano

w obu oddziałach i półroczach. Co miesiąc po jedném zadaniu domowém lub szkolném.

Język polski. 3 g. t. Czytano z objaśnieniami dotyczącemi staropolskiego języka i historii literatury z Wypisów. Prócz tego: Wyjątki z żywotu pocziwego człowieka Reja i utwory poetyczne Krzyckiego, Dantyszka i Janickiego w tłómaczeniu Ludwika Kondratowicza. Co 4 tygodnie jedno zadanie.

Język niemiecki. 3 g. t. Czytano, rozbierano i opowiadano ustępy z Wypisów. Co 14 dni jedno zadanie.

Historia i Geografia. 4 g. t. Dzieje starożytne.

Matematyka. 4 g. t. Materya przepisana zarysem organizacyjnym. Co 4 tygodnie jedno zadanie szkolne; do każdój lekcyi kilka przykładów przerabiano w domu.

Historia naturalna. 2 g. t. W 1 półroczu: mineralogia, w 2-iém botanika.

VI. Klasa.

Religia. 2 g. t. Nauka wiary katolickiej.

Język łaciński. 6 g. t. Czytano Salustii bellum Jugurth; w oddz. A. Ecl. V., Laudes vitae rusticae, Eneidy ks. I i II; w oddziale B: Ecl. I i V., Georg. II. vers. 136—176, 458—540, Eneidy ks. II i III.

Język grecki. 5 g. t. Półrocze 1: w oddziale A, Il. ks. III, VIII i XVIII; w oddz. B. VI, VII i XVII. półrocze 2: w oddz. A. Odys. ks. I, X i XI, w oddz. B. ks. VI, IX i XII.

Język polski. 3 g. t. Czytano z odpowiednich téj klasie Wypisów; prócz tego: Klonowicza, Skargi Kazania Sejmowe, Birkowskiego kazanie na pogrzebie Bartł. Nowodworskiego.

Język niemiecki. 5 g. tyg. Jak w klasie V. Uczniowie téj klasy czytali dużo prywatnie.

Historia i Geografia. 3 g. tyg. Dziejów starożytnych ciąg dalszy i wieki średnie.

Matematyka. 3 g. t. Według zarysu organizacyjnego.

Historia naturalna. 2 g. t. Zoologia.

VII. Klasa.

Religia. 2 g. Nauka moralna.

Język łaciński. 5 g. Czytano z Eneidy lib. X—XII, z Cycerona mowy pro imperio Cn. Pompei, Cat. I, z dzieł filozoficznych de Officiis I.; pismienne jak w VI klasie; ustne stylistyczne ćwiczenia.

Język grecki. 4 g. W półroczu 1. Demostenesa przeciw Filipowi I, II; w półroczu 2: Sofokl. król Edyp; gramatyka, ćwiczenia pismienne jak w VI klasie.

Język polski. 3 g. Czytanie z odpowiednim komentarzem co do historyi literatury z Wypisów; prócz tego Wesp. Kochowskiego: Psalmodyą Krasickiego, Wojnę Chocimską, niektóre Satyry i bajki, pisemne jak w VI klasie.

Język niemiecki. 4 g. Czytano z estetycznym rozbiorem Schillera: Wilhelma Tella, Don Carlosa; Goethego: Wahrheit und Dichtung. Przytem tłumaczono z polskiego na niemieckie. Pismienne jak w VI kl.

Historja i geografia. 3 g. Dokończenie historyi średniowiecznej, historia nowszych czasów.

Matematyka. 3 g. Materya przepisana zarysem organizacyjnym.

Fizyka. 3 g. Własności ciał, ciepłik, chemia, statyka i dynamika.

Logika. 2 g. tygodniowo.

VIII. Klasa.

Religia. 2 g. Historia kościelna.

Język łaciński. 5 g. Tacytusa Annal. lib. I. II; Horacego Carm. razem 26, Epod. 1, 2, 7, Satyr I. 1, Epist. de arte poetica. Ustne stylistyczne ćwiczenia jak w VII klasie.

Język grecki. 5 g. Półroczu 1: Sofoklesa Tiloktet; półroczu 2: Platona Laches i rozpoczęto Apologią Sokratesa. Pismienne jak w VII klasie.

Język polski. 3 g. Czytanie z rozbiorem estetycznym z Wypisów. Prócz tego z Mickiewicza: Pan Tadeusz, Grażyna, Konrad

Wallenrod; z Krasińskiego: Irydyon; ze Słowackiego: Jan Bielecki, Lilia Weneda; z Kaczkowskiego: Bitwa o Chorażankę; z Lenartowicza: Zachwycenie; pismienne jak w VII klasie.

Historia i Geografia. 3 g. W 1. półroczu dokończono historią, w 2. półroczu statystyka Państwa Austriackiego.

Matematyka. 1 g. Powtórzenie całej nauki matematycznej, ćwiczenia w rozwiązywaniu zagadnień algebraicznych i geometrycznych.

Fizyka. 4 g. Materiał przepisany ukończono.

Psychologia. 2 godziny tygodniowo.

Przedmioty nadobowiązkowe.

Język francuzki w trzech oddziałach po 2 godz. tygodniowo, razem uczniów 69.

Dzieje kraju rodzinnego w 7 oddziałach po godzinie tygodniowo, razem uczniów 205.

Rysunki w 3 oddziałach, po 2 godz. tyg., razem uczniów 149.

Kaligrafia w 2 oddz. po 2 godz. tyg., uczniów razem 97.

Śpiew w 2 oddz. po 2 godz. tyg. uczniów razem 40.

Gimnastyka. Na ćwiczenia gimnastyczne uczęszczali uczniowie w liczbie 127 do sali miejskiej, godz. 6 w 3 oddz.

Stenografia w dwóch oddziałach po godzinie tygodniowo; uczniów razem 36.

Wykaz książek, które w r. szkolnym 1877 używane będą:

Religia. W I klasie: Katechizm Szustera przez ks. Zielińskiego; w II: Dzieje starego zakonu Tyca; w III: Dzieje nowego zakonu Tyca; w IV: Liturgia ks. Wład. Jachimowskiego; w V: Introdukcyja do pisma św. przez Jachimowskiego; w VI: Dogmatyka ks. Jachimowskiego; w VII: Etyka Sołleckiego; w VIII: Historia kościelna Jachimowicza.

Język łaciński. A) Gramatyka we wszystkich klasach Poplińskiego, w V zaś Jerzykowskiego. — B) Ćwiczenia: w I kl. Przykłady Poplińskiego na Sextę; w II: Popliński na Quintę; w III i IV: Popliński na Quartę; w V: Ćwiczenia Jerzykowskiego dla klas średnich, część I; w VI: Ćwiczenia Jerzykowskiego dla klas średnich, część II; w VII kl.: Trzaskowskiego, cz. II.

Język grecki. A) Gramatyka i Ćwiczenia we wszystkich klasach Samolewicza.

Język polski. A) Gramatyka w całym niższym gimnazjum Małeckiego. — B) Wypisy w I kl. tom I, w II, t. II, w III tom III, w IV, t. IV, w V t. I cz. I., w VI t. I, cz. II, w VII t. II, cz. I, w VIII t. II cz. II.

Język niemiecki. A) Gramatyka w I i II kl. Schobera, tłumaczona przez Rebena, w III i IV Janoty. — B) Wypisy w I i II Rebena, w III i IV Janoty cz. II; w V. Jandaurka cz. I., w VI Dr. Alojzego Eggera I. Teil 4-te Auflage; w VII Dr. Alojzego Eggera II Teil, II Band, 2-te Aufl. w VIII. Dr. Alojzego Eggera II Teil, II Band, 2-te Aufl.

Historia Sawczyńskiego. W II kl.: dzieje starożytne; w III: średniowieczne, w IV nowsze; w V: Benoniego, starożytna, w VI: Pütza średniowieczna; w VII: nowsza Poplińskiego; w VIII: Poplińskiego.

Geografia. W I kl.: Bellingera; w II i III: Wiślickiego; w IV: Szaraniewicza; atlas Kieperta; we wszystkich innych klasach Stoegeera.

Arytmetyka. W I kl. Mocnika przez Krawczykiewicza na I kl.; w II: Mocnika przez Krawczykiewicza na II kl.; w III i IV: Algebra Mocnika przez Krawczykiewicza na III i IV kl.; w wyższym gimnazjum Algebra Mocnika przez Staneckiego.

Geometria. W niższych klasach Mocnika przez Sternala, w wyższych Mocnika przez Staneckiego.

Historia naturalna. W I klasie i w 2 półroczu II kl.: Zoologia Nowickiego, w 2 półroczu II kl.: Botanika Hükla; w III kl. w 1 półroczu: Mineralogia Kłęska; w V klasie w 1

półroczu: Mineralogia z tłumaczeń pisanych, w 2 półroczu: botanika Billa przez Łomnickiego; w VI kl.: Zoologia Schoedlera przez Wałęckiego.

Fizyka. W III kl. w 2 półroczu i w IV kl.: Rodeckiego wydanie 2-gie; w VII i VIII kl.: Chlebowskiego.

Propedeutyka. Logika i Psychologia przez B. J.

Zagadnienia do ćwiczeń polskich.

Klasa V $a + b$.

1. Oszczędność a skępstwo. — 2. Czestmir i Wacław; charakterystyka Czestmira. Na podstawie przeczytanych w klasie ustępów z króloworskiego rękopisu. — 3. Prawodawstwo Likurga. — 4. Znaczenie Nilu w historii Egiptu. — 5. Czy Bolesław I Polski słusznie może być nazwany Wielkim. — 6. Nauka jest matką pociechy, płodem cierpliwości i pracy. — 7. Wojny czy klęską tylko są dla ludzkości. — 8. Znaczenie Cyropedyi. — 9. Charakter Cyrusa na podstawie przeczytanych Ustępów Anabasis. — 10. O języku polskim w epoce scholastycznej literatury naszej (na podstawie szkolnych wykładów). — 11. Początek trybunatu, zakres i rozwój władzy tego urzędu przed wojnami punickimi. — 12. Wyjazd Owidyusza z Rzymu na wygnanie na podstawie tegoż elegii 1. — 13. Żywot Człowieka poczeiwego Reja; treść i pogląd. — 14. To samo o dworzaninie Górnickiego.

Klasa VI $a + b$.

1. Podać treść jednego z dzieł podczas wakacyj czytanych. — 2. Treny Jana Kochanowskiego. — 3. Zasługi Bolesława Chrobrego. — 4. Bajka i jej zadanie. — 5. Zasługi Karola Wielkiego pod względem rozszerzenia oświaty. — 6. Pierwsza wyprawa krzyżowa. — 7. Rozwinać myśl zawartą w słowach J. Kochanowskiego:

„Służmy pocziwój sławie, a jako kto może,

„Niech ku pożytku dobra spólnego pomoże“.

8. Mikołaj Kopernik. — 9. Uwagi nad kazaniem Skargi „O zgodzie domowej.“ — 10. Alfred Wielki. — 11. Akademia Zamojska. — 12. Wit Stwosz. — 13. Zasługi Karola IV. — 14. Pod jakimi wpływami rozwijała się literatura polska w swoim okresie złotym.

Klasa VII.

1. Główne przyczyny upadku państwa rzymskiego. — 2. Charakter dawnych Słowian. — 3. Chrzest Litwy. — Krasicki jako satyryk. — 5. Stosunek Kallimacha do Jana Olbrachta. — 6. Ustanowienie i znaczenie „Bulli Złotój“. — 7. Barbara Radziwiłłówna. — 8. Demostenes i Cicero. — 9. Szkoła Krzemieniecka. — Jan Śniadecki.

Klasa VIII.

1. Suae quisque fortunae faber. — 2. Rokosz Głińskiego. — 3. Wyobrażenia i jej wpływ na życie cielesne i duchowe. — 4. Charakter dawnych Germanów. — 5. Przyczyny wojny trzydziestoletniej. — 6. Dziewica orleańska. — 7. Charakter Wallensteina. — 8. Potęga przyzwyczajenia i nałogu. — 9. Stosunek Horacego do Augusta. — 10. Środki komunikacyjne dawniej a teraz i skutki ich udoskonalenia.

Zadania niemieckie.

Klasa V $a + b$.

1. Xenophon's Leben. — 2. Die ägyptischen Baudenkmäler. — 3. Croesus und Solon. — Lycurg's Gesetzgebung. — 5. Inhalt der Ballade „der Sänger“, deren Grundgedanke und Beziehung auf Goethes Leben. — 6. „Der Ring des Polycrates“ in Prosa nach-

erzählt.—7. Pericles Verdienste um Athen.—8. Cid's Leben und Taten (nach Herder).—9. Die Belagerung von Sagunt.—10. Es ist Schlegel's Arion mit Schillers „Kranichendes Ibycus“ dem Inhalte nach zu vergleichen.—11. Ferro nocentius aurum. (In Form einer Chrie).—12. Charakter des Ritters aus Schillers „Kampf mit dem Drachen“.—13. Deucalion und Pyrrha.—14. Ovid's Schilderung der vier Zeitalter.

Klasa VI *a + b*.

1. Es ist Lessings Fabel „Zeus und das Schaf“ mit Anwendung der *oratio obliqua* wiederzugeben.—2. Charakteristik der Regierung Octavians.—3. Der Einfall der Hunnen in Europa.—4. Inhaltsangabe der Ballade „Erlkönig“.—5. „Der Handschuh“ ist ein artiges Nach- und Gegenstück zum „Taucher“ Goethe.—6. Herders „Erlkönigs Tochter“ und Goethes „Erlkönig“ in Bezug auf Stoff und Form zu vergleichen.—7. Charakter des Carlos in Goethes „Clavigo“ und der Mannelli in Lessings „Emilia Galotti“.—8. Inhalt des ersten Aufzuges aus dem „Don Carlos“. 9.„Das teuerste der Bande

Der Trieb zum Vaterlande“. Schiller. (In Form einer Chrie).—10. Gedankengang des Liedes von der Glocke.—11. „Der Mensch versuche die Götter nicht“ Schiller.—12. Welche ähnlichen Bilder kann der Maler auf Grund der drei Gedichte „Der Sänger“, „der Graf von Habsburg“, „des Sängers Fluch“ schaffen?—13. Wie sollen wir Schillers Worte:

„Wo sich die Völker selbst befrei'n

Da kann die Wolfahrt nicht gedeihn“ der Idee des „Wilhelm Tell“ gegenüber beurteilen.—14. Inhalt des 2. Gesanges des Aeneis.

Klasa VII.

1. Inhaltsangabe des 1. Aktes von Schillers „Wilhelm Tell“.—2. Die spartanische Erziehung verglichen mit der unsrigen.—

3. Wodurch wurde der Verfall und der endliche Untergang Karthagos herbeigeführt?—4. Was macht die Erzählung von Robinson Crusoe so anziehend?—5. Beschreibung der Apfelschuszscene nach Schillers „Wilhelm Tell“.—6. Das Sprüchwort „Undank ist der Welt Lohn“ soll durch Beispiele aus der Geschichte begründet werden.—7. Welches sind die wichtigsten Erleuchtungsmittel, deren sich die Menschen bedienen?—8. Charakterschilderung von Wilhelm Tell.—9. Warum verdient der Landmann unsere Achtung?—10. Woran pflegt die Ausführung unserer guten Vorsätze so oft zu scheitern?—11. Charakteristik der Frauen in Schillers „Wilhelm Tell“.—12. Der Frühling, ein Bild der Jugend.—13. Ueber Rudenz in Schillers „Wilhelm Tell“.—14. Inhaltsangabe des 1. Aktes aus Schillers „Don Carlos“.—15. Was ein guter Haken werden will, krümmt sich bei Zeiten.—16. Charakterschilderung des Marquis Posa nach Schillers „Don Carlos“.

Klasa VIII.

1. Warum misslang den Römern die Unterwerfung der Germanen?—2. Welche Gedanken kann in uns der Anblick eines fruchttragenden Baumes erwecken?—3. Welche Vorzüge hat das Alterthum vor der Gegenwart, und welche hat die Gegenwart vor dem Alterthum?—4. Warum nennt Homer den Odysseus Städtezerstörer?—5. Wodurch bewegt die Gräfin Terzky Wallenstein, sich mit den Schweden zu verbinden?—6. Gedanken beim Jahreswechsel.—7. Charakterschilderung Wallensteins nach Schillers Trilogie.—8. Der Ovidische Ausspruch: „ferro nocentius aurum“ durch geschichtliche Beispiele näher zu begründen.—9. Buttlers Charakteristik nach Schillers Wallenstein.—10. Ueber Karls des Grossen Verdienste um die deutsche Sprache.—11. Worauf beruhte das grosse Ansehen der Geistlichen im Mittelalter?—12. Worin Gebirge und Meer einander gleichen?

Statystyka uczniów.

W klasie	Uczniowie publiczni		Wypadek klasyfikacy przy końcu roku szkolnego					
	na po- czątku	na końcu	S t o p i e ń					
	roku szkolnego		celu- jący	pierw- szy	drugi	trzeci	w za- wiesz- niu	przesta- ło ucze- szczać
Ia	54	50	8	23	1	11	7	4
Ib	50	41	7	13	3	10	8	9
Ic	29	28	5	15	1	4	3	1
IIa	54	49	8	26	5	1	9	5
IIb	49	45	7	26	3	3	6	4
IIIa	46	42	6	31	—	2	3	4
IIIb	48	42	4	28	4	3	3	6
IVa	39	36	5	23	—	3	5	3
IVb	34	34	3	23	1	—	7	—
Va	34	33	1	19	1	5	7	1
Vb	36	31	5	18	2	3	3	5
VIa	36	35	9	20	—	—	6	1
VIb	35	32	5	21	1	—	5	3
VII	35	28	6	14	—	2	6	7
VIII	52	46	14	24	8	—	—	6
Razem . . .	631	572	93	324	30	47	78	59
Prywatysci.								
	4	1	1	—	2	—	—	

W porównaniu z rokiem szkolnym 1875 ubyło uczniów pu-
blicznych 3.

Z tych uczniów było według przynależności do gminy :

a)

z Krakowa lub okręgu	297
z Galicyi	185
obcokrajowej.....	94

b)

Jest religii rzymsko-katolickiej	540
„ „ grecko-katolickiej.....	3
Wyznania ewangelickiego	3
„ „ mojżeszowego	30

c)

Mowa ojczysta jest polska u	563
„ „ „ niemiecka u	13

d)

Uczniów I. klasy, urodzonych w roku 1866	11
„ „ „ 1865	30
„ „ „ 1864	21
„ „ „ 1863	25
„ „ „ 1862	20
„ „ „ 1861	6
„ „ „ 1860	5
„ „ „ 1859	2

e)

Płaciło szkolne całe	295
„ „ połowę szkolnego	21
Uwolnionych było od szkolnego.....	260
Szkolne przyniosło kwotę	6825 zła.
	3

f)

Stypendyum pobierało uczniów	28
Kwota na stypendya wydana wynosi	2990 zł. — c.
Prócz tego jednorazowa zapomoga z zapisu ś. p. ks. Borka i Racibor- skiego	347 zł. 50 c.

Pomoc koleżeńska, przy której gorliwie był czynnym uczeń VIII kl. Mendelsburg Zygmunt przyniosła 496 fl. 81 cent.; z téj kwoty wydano na odzież i obówie 222 fl., dopłacono na pomieszkanie 77 złr., dano do rąk 81 fl. 51 cent. Złożono w kasie oszczędności na fundusz żelazny w celu utworzenia stypendyum 44 fl. 30 cent.; kapitał dotąd zaoszczędzony wynosi z odsetkami 256 fl. 30 cent.

Ks. katecheta Nowiński zajmował się dobrowolnemi składkami między uczniami II kl. wyłącznie. Kwota tu uzbierana i między najuboższych uczniów téjże klasy rozdana, wynosiła 72 fl. 45 cent.

Prócz tego wpłynęło z daru Najjaśniejszego Pana, przeznaczonego dla ucznia IV klasy 80 fl. W-na Wojciechowska Aurelia z Chocimirza przysłała w liście 14 fl.; Epstein, uczeń V klasy ofiarował 10 fl.; Górski Piotr z VIII kl. 5 rubli w złocie, z przeznaczeniem dla swego kolegi, Górski Antoni z IV 5 fl., Makowski Aleksander z VI 5 fl.; Gęślak Jan z V 5 fl.; Bobowski Józef z III 5 fl. z przeznaczeniem dla swego spółucznia; składka między nauczycielami w wydarzonym wypadku 6 fl. Zapomogi wynosiły przeto wraz ze stypendyami 4036 fl. 76 cent. w. a. i 5 rubli w złocie.

W bursie u św. Barbary miało 27 uczniów bezpłatne pomieszkanie, opał, oświetlenie i usługę.

NABYTEK TEGOROCZNY DO KSIĘGOZBIORÓW I MUZEÓW.

A) Biblioteka dla nauczycieli.

Filozofia: Umysł i ciało, z angielskiego. Joh. Stuart Mill.—
Dr. Franz Brentano. Psychologie vom empirischen Standpunkte.

Dydaktyka i pedagogia: Dr. Wilhelm Schrader. Erziehungs-
und Unterrichtslehre für Gymnasien u. Realschulen. Jahresbericht
des k. k. Ministeriums für Cultus u. Unterricht.—Dar Wys. C. k.
Ministerstwa Oświaty.

Estetyka i sztuka: Moritz Carriere. Ästhetik.

Filologia łacińska: Eduard Zeller. Religion u. Philosophie
bei den Römern.—Theodor Mommsen. Römisches Staatsrecht II. B.
Bibliotheca Philologica Classica. — Jahresbericht über die Fort-
schritte der classischen Altertumswissenschaft von Conrad Bursian.

Autorowie łacińscy: Titi Livii ab Urbe condita von Dr.
Moritz Müller—Titi Livii lib. XXI, XXII. von Eduard Wölfflein.—
P. Ovidii Nasonis Carmina, von Alex. Riedl. — E. Rykaczewski.
Pisma filozoficzne M. Tulliusza Cyncerona, część I.

Autorowie greccy: Demosthenis Orationes edidit Immanuel
Bekker. — Godofredi Stalbaum—Platonis Opera omnia. Vol. V.
Sect. I. (Laches, Charmides, Alcibiades).—N. Wecklein, Sophoclis
Tragoediae (Philoctetes). — Carl Heinrich Hermann. Bibliotheca
Scriptorum Classicorum (Verzeichnis der v. 1858—1869 erschie-
nen Ausgaben der lat. u. griech. Schriftsteller.) Dr. Rudolph
Klussmann. Supplement zum obigen Register.—Dr. Wilhelm.
Sigmund Teuffel. Übersicht der Platonischen Literatur.

Język niemiecki: K. A. Hahns Althochdeutsche Grammatik
von Adalbert Jecteles.—Carl Gödeke. Eilf Bücher deutscher Dich-
tung. 2 B.—Deutsche Aufsätze und 275 Dispositionen. Deutsches
Lehr- und Lesebuch für höhere Lehranstalten von Egger. 4. B.

Język polski: Rozprawy i sprawozdania z posiedzeń Wyd.
filologicznego. Dar Akademii Umiejętności.—Kazimierz Brodziński

przez Dr. Ad. Bełcikowskiego. — Pisma Józefa Supińskiego. — Pisma Zygmunta Krasińskiego przez J. Amborskiego. — Poezye Winc. Pola, własność i wydanie rodziny. — Dzieła Winc. Pola. — Prawdziwy Życiorys Tomasza Padury. — Listy o Adamie Mickiewiczu, przez Teof. Lenartowicza. — Listy z podróży Antoniego Edw. Odyńca. — Rozbiór gramatyki polskiej Ks. Malinowskiego, przez J. Baudonin'a. — Wspomnienia o Ad. Mickiewiczu, przez Maryę Górecką.

Historya: Starodawne prawa polskiego pomniki Tom IV. — Pamiętnik Akademii Umiejętności w Krakowie tom II. — Rozprawy i Sprawozdania z posiedzeń Wydziału historyczno-filozoficznego Akademii. T. II i III, trzy powyższe dzieła są darem Akademii Umiejętności. — Das Zeitalter des Perikles von Dr. Eduard Doehler. — Octavius Clason. Römische Geschichte I u. II B. — Joachima Bielskiego dalszy ciąg kroniki polskiej od 1587 do 1598. — Dzieje powszechne Szlossera, t. XII—XIV.

Geografia. Petermanns Geographische Mitteilungen. — Wykaz miejscowości, których nazwiska polskie do r. 1874 na niemieckie zmienione zostały. — Geografia Galicyi, ułożył Lucyan Tatomir. — Geografia powszechna z 43 drzewor. w tekście, przez H. Guthe, Dr. filozofii. — Krótki opis geograficzny i topograficzny austriacko-węgierskiej monarchii, napisał Dr. Izidor Szaraniewicz. — Donau-Bulgarien u. der Balkan von F. Kanitz. — Allgemeine Erdkunde von Dr. J. Hann. — Anleitung zu wissenschaftlichen Beobachtungen auf Reisen von Dr. G. Neumayer.

Fizyka: Fizyografia Galicyi, dar Akad. Umiejęt. — Chemia nieorganiczna, Dr. Emila Czyrniańskiego. — Chemia Organiczna, tegoż. — Lehrbuch der Climatologie von Dr. Jos. Lorenz und Dr. C. Rothe.

Historya naturalna: Zarys botaniki dla klas wyższych szkół średnich Jana Billa, przełożył A. M. Łomnicki. — Die Geologie von Franz Ritter von Hauer.

Słowniki: Grimm. Deutsches Wörterbuch IV. B., II. Abt., IX. Lief., IV. B., Ite Abth. — Lexicon Palaeoslovenico-graeco-latino edidit Fr. Miklosich. — Ausführliches deutsch-lateinisches

Handwörterbuch von Dr. R. F. Georges. — Lexicon Manuale ad scriptores Mediae et Infimae Latinitatis per W. H. Migne D'Arnis.

Atlasy i globy: Karten zur alten Geschichte von Heinrich Kiepert, razem 17 szt. — Etnographische Karte der Österreichischen Monarchie von Carl Freiherrn von Czoernig, General-Karte des Königreichs Galizien herausgegeben von k. k. milit.-geographischen Institut.

Czasopisma: Biblioteka Warszawska. — Zeitschrift für Öster. Gym. — Österreichisch-Botanische Zeitschrift. — Szkoła. — Verordnungsblatt für den Dienstbereich des Ministeriums für Cultus und Unterricht. — Literarisches Zentralblatt. — Zeitschrift für Realschulwesen.

Pisma treści mieszanéj: Dwa pierwsze posiedzenia Akademii Umiejętności w Krakowie. — Rocznik Akademii Umiejętności w Krakowie, dar Akad. Umiej. — Wykaz udziału Galicyi i W. Ks. Krak. w powszechnéj wystawie 1873 w Wiedniu, dar Wys. c. k. Ministerstwa Oświaty. — Sprawozdanie z czynności zakładu narodowego Imienia Ossolińskich za rok 1875, dar Zakładu. — Systematisch geordnetes Verzeichnis der in dem Schulprogrammen enthaltenen Abhandlungen IIter Theil von Fr. Hübl. — Estreicher. Zestawienie przedmiotów w bibliotece warszawskiej zawartych.

Ogółem posiada biblioteka nauczycielska 4913 tomów, 328 zeszytów, 121 map, 33 atlasów, 1 globus.

Fundusze:

Uposażenie rządowe	100	zła.	—	ct.
Taksy wstępne.....	382	"	20	"
Taksy za wydane duplikaty świadectw półrocznych	43	"	—	"
Przychód ze sprzedaży zeszłorocznych drukowanych Sprawozdań w księgarni W. Friedleina	2	"	50	"
Z zeszłorocznej pomyłki rachunkowej strącono	—	"	90	"
razem	528	zła.	60	ct.

Z tego spłacono w księgarni W. Friedleina dług zeszłoroczny w kwocie 79 złr. 22 ct., odstąpiono funduszowi gabinetu historyi naturalnej 80 złr. Zostało w ks. Friedleina na przyszły rok długu 86 złr. 20 ct.

B) Biblioteka dla młodzieży.

a) Wyższe gimnazjum.

Religia: Niadowiarstwo zdrowym rozumem pokonane przez X. S. H. S. darowane.

Filozofia: Juliusza Szymona, rzecz o szkole, darował Garićki z kl. VI. — Dr. Mikołaj Lipiński, Zarys antropologii psychicznej. — Lucyan Falkiewicz. O poznawaniu temperamentów dzieci.

Estetyka: Strusiowie, dramat w 5ciu aktach, napisał Stan. Pilat. — Barbara Radziwiłłówna przez S. Tomkowicza, podarunek autora.

Język polski: Dzieła Franc. Dyonizego Książnina. — Dzieła Franciszka Karpińskiego (wydanie Turowskiego). — Pisma rozmaite J. P. Woronicza, darowane. — Kordecki, powieść historyczna J. Kraszewskiego. — Wzory prozy prof. Jana Rymarkiewicza, dar księgarni W. Seyfartha i Gubrynowicza.

Język francuzki: Diloay Le Chemineau par Mme La Comtesse De Segur. — Bigarette par Mlle Zenaïde Fleuriot. — Les Deux Enfants de St. Dominique par Mlle Jul. Gouraraud. — Autobiographie D'une Inconnue par Mme Emmeline Raymond. — Le petit Monde par Charles Marelle. — Esprit de la Conversation Francaise ou recueil alphabetique de quelques mille galicis-mes, ułożył Aleksander Cukrowicz.

Historya: Dzieje Księstwa Warszawskiego przez Fryder. hr. Skarbka. — Pamiętnik pana Kamertona przez L. P. — Historya kraju rodzinnego przez L. D. L. dar autora. — Kleinn. Weltgeschichte für Bürgerschulen von Dr. Carl Ramshorn, darował Makowski z kl. VI. — Próbk historyczne, dzieło pośmiertne hr. Henryka Rzewuskiego. — Wiadomości o ludach Sławiańskich zamieszkujących Węgry przez L. Wł. Anczyca. — Krzemieniec. Przygody i Wspomnienia.

Geografia: Obrazki Syberyi L. Niemojowskiego.

Podróże: Podróże i odkrycia w Afryce przez H. Lebrun, przekład Wojciecha Szymanowskiego. — Podróż po Persyi bez

tytułu (Sołtykowa).—Sądeczyna przez Szczęsnego Morawskiego, darował Garlicki z kl. VI.—Przegląd podróży i odkryć w świecie arktycznym zestawił L. Tatomir.—Alpy, Każ. Chłędowskiego.—Rozbitki, czyli 20-miesięczny pobyt na wyspach Auklandzkich.—Amerikanische Reisebilder für die Jugend von Theodor Dielitz.—Kosmoramen für die Jugend, Panoramen für die Jugend, bearbeitet von Theodor Dielitz.—Podróż do Szwajcaryi i Włoch z rękopismu Franc. Wołowskiego.

Powiaſtki: Alpy, szkice i opowiadania przez Każ. Chłędowskiego.—Lebensbilder der Jugend vorgeführt v. Theodor Dielitz.

Historja Naturalna: Obraz świata roślinnego przez autorkę Wieczorów Czwartkowych.

Czasopisma: Wędrowiec tom VIImy, darował Grzybowski, z VIIej klasy.—Czytelnia dla młodzieży; jeden rocznik.

Pisma mieszanéj treści: Prawdą a pracą, dzieło Samuela Smilesa, przełożone na język polski, darował Garlicki z kl. VI.—Wykaz udziału Galicyi i W. Ks. Krakowskiego na wystawie powszechnéj 1873 w Wiedniu.—Kłosa i Kwiaty, książka zbiorowa.

b) Niższe gimnazyum.

Język francuski: Le Don Quichotte du jeune age par Elizabeth Müller.—Fables de Florian.—Cent Petits Contes pour Les Enfants.

Dzieje powszechné: Sława, Opowiadanie historyczne z dziejów starożytnych przez Floryana Czeplińskiego.—Historja kraju rodzinnego przez L. D. L., darował autor.—Listy z podróży po Grecyi i Sycylii przez H. Bartsch.

Geografia: Krótka Geografia Królestwa Polskiego, ułożył Adam Wiślicki, darował Garlicki z kl. VI.

Podróże: Opisy i przygody z podróży po różnych częściach świata przez Wład. Anczyca.—Dwadzieścia tysięcy mil podmorskiej żeglugi około świata przez Juliusza Verne.—Podróż na około księżyca przez Juliusza Verne.—Robinson Szwajcarski, przełożył Jan Chęciński.

Powiatki: Obrazki z życia dla młodocianego wieku przez Maryę Popławską. — Piast. Powiatka o prostym Chłopku przez Michała z Krakowa. — Z domu i ze Świata, powieści oryginalne przez A. S. — Pamiętnik Babuni przez Władysławę Izdebską. — Carl Scharnhorst Abenteuer eines deutschen Knaben in Amerika von Armand, darował Makowski z VI. — Gwiazdka noworoczna przez Wincentego Sarnickiego darował Makowski z VI. — Przyjaciel polskich dzieci przez Józefa Chociszewskiego, darował Garlicki z VI. — Pogadanki braci z siostrami, przełożył Jan Chęciński. — Zacni ludzie — ich pożycie, rozmowy, listy i nauki, ułożył Juliusz Starkel. — Die Kinderstube von K. A. Schoenke. — Obrazki z życia bogobojnych Polaków i Polek, darował Garlicki z VI kl.

Historja naturalna. Listki i ziarnka przez autora Wieczorów Czwartkowych. — Historia Kęsa chleba przełożył Alojzy Kuczyński.

Czasopisma. Przyjaciel dzieci, roczników 5. — Przyjaciel dzieci Warszawski, rok jedenasty, darował Garlicki z VI kl. — Ogółem posiada biblioteka dla młodzieży 933 tomy.

Książki tu wykazane sprawiono do czytelnicy, która dla uczniów otwartą była w każdą środę i sobotę od 2—4 i w niedzielę od 9—11. Wypożyczano także wyjątkowo książki do domu. Porządek w tym czasie utrzymywali niektórzy uczniowie klas wyższych, między którymi najbardziej zasłużyli się: Grzybczyk Józef, Swierz Szczęśny i Bieroński Jan z VII klasy.

C) Książki szkolne dla ubogich uczniów zakupione.

a) Wyższe gimnazjum.

Jachimowski, dogmatyka 8 egz. — Solecki, etyka 2 egz. — Robitsch, hist. kościelna 3 egz. — Jerzykowski, zadania, 2-ga cz. 5 egz. — Jerzykowski, przykłady 6 egz. — Ksenofonta, Chrestomatya 3 egz. — Jandaurek, Lesebuch für die VI-te Klasse, 16 egz. — Jandaurek, für die V-te Klasse 5 egz. — Wypisy polskie tom I cz. I 2 egz. — tom I cz. II, 1 egz. — Larusse Gramaire element. 1 egz. — Bocquel, rozmowy 1 egz. — Świtkowski, wypisy 1 egz. —

Pütza, historia tom I, 4 egz.,—tom II, 3 egz.—t. III, 4 egz.—
Mocnika, arytmetyka 9 egz. — Chlebowski, fizyka 4 egz. — Bill,
botanika 6 egz.—Razem wszystkich książek jest 904 i 132 słowników.

β) *Niższe gimnazjum.*

Jachimowski, liturgika 7 egz. — Popliński, gram. łac. 12 egz.—Popliński, gramat. łac. poprawna 11 egz. Tegoż przykłady na III i IV 5 egz., przykłady na Sextę 4 egz., przykłady na Quintę 1 egz.—Schenkla ćwiczenia greckie 4 egz.—Curtius, gramat. grecka 12 egz. — Wypisy Janoty na klasę III i IV 1 egz. Schober, gramatyka 22 egz.—Reben, Wypisy 22 egz. — Wypisy polskie tom I 2 egz.—tom II 1 egz.—tom III 1 egz.—Małecki, gramatyka polska 1 egz. — Welter, historia tom III 2 egz. — Wiślicki, geografia 9 egz.—Mocnika, arytmetyka na II kl. 1 egz. na III kl. 1 egz.—Mocnika, geometria oddz. II 3 egz. — Rodecki, fizyka 1 egz. Ogółem wszystkich książek jest 609.

F u n d u s z e.

Datki uczniów przy wpisie.....	430 fl. — cent.
Za wydane dekreta uwolnienia od szkolnego...	1 fl. 60 „

Razem 431 fl. 60 cent.

Z tego spłacono dług zeszłoroczny w księgarni W. Friedleina w kwocie 72 fl. 11 c.; zostało gotówki na rok przyszły 4 fl. 31 cent. Uporządkowaniem, obliczeniem i spisaniem książek, przeznaczonych dla ubogich uczniów, zajął się gorliwie przy końcu roku szkolnego, ks. katecheta Stanisław Nowiński.

D) Gabinet fizyczny.

Sztaba z metryczną i wiedeńską podziałką.—Decimetr sześcienny z drzewa do rozbiérania.—Miary blaszane: a) do płynów b) do sypkich rzeczy. — Ciężarki gramowe od 1 grama do kilogramu.—Wahadło dwuzwrotne.—Wahadło sekundowe, na podstawie żelaznej.—Przyrząd do okazania szruby Resslera. — Diaspa-

ron podług Marloje. — Kalejdofon podług Wehastona. — Syrena podług Dowego. — Dzwon szklanny z wahadełkami do okazania drgań. — Mikroskop wibracyjny. — Przyrząd do okazania załamania światła. — Przyrząd do odbijania się światła. — Goniometr podług Carangeu. — Teleskop dioptryczny na podstawie, z urządzeniem do wykazania uginania się światła. — Pudełko z przedmiotami do uginania się światła, siatki na szkłe, złocie, siatki Schwerta. — Szalki skręcenia Koulomba z urządzeniem do badania praw działania magnetycznego i elektrycznego. — Rheocord Wiedemana. — Komutator Rumkorfa. — Rhestat Wehastona podług Pogendorfa. — Bateria elektryczna z 4 butelek do topienia drutów. — Liebiga piecyk. — Burety podług Mohra. — Przyrząd do okazania funkcji trygonometrycznych. — Karta z tekstem, przedstawiająca bieg słońca (dar Wys. Ministr. Oświaty). — Uczniowie VII i VIII kl. wykonali 6 dokładnych rysunków takich przyrządów, których gabinet zakupywać nie może.

W ogóle posiada gabinet fizyczny 435 przyrządów i to: dział I. obejmuje 22, II. 54, III. 26, IV. 46, V. 25, VI. 26. VII. 62, VIII. 97, IX. 50, X. 21, XI 6.

E) Gabinet historii naturalnej.

a) Zbiór zoologiczny.

1) *Talpa europaea*. 2) *Procyon lotor*. 3) *Cricetus frumentarius*. 4) *Dipus jaculus*. 5) *Antilope rupicapra* (skórę tego zwierzęcia darował tutejszy lekarz Dr. Ściborowski). 6) *Turdus saxatilis*, 7) *Cuculus canorus*. 8) *Rallus crex*. 9) *Gallinula chloropus*. 10) *Gallinula porzana*. 11) *Scolopax gallinago*. 12) *Sterna hirundo*. 13) *Sterna minuta*. 14) *Emberiza nivalis*. 15) *Picus medius* (od Nr 6 do Nr 15, dar hr. Potockiego Karola, ucznia klasy VIa) 16) *Colymbus septentrionalis* (dar Pawlikowskiego Tadeusza, ucznia II kl. 17) *Tetrao tetrix* fem. (dar Woźniakowskiego Antoniego, ucznia klasy IIa). 18) *Machetes pugnax* (dar Rosenzweiga Jana, ucznia kl. IIb). 19) *Psittacus amazonicus*. 20) *Merops apiaster*. 21) *Parus barbatus*. 22) *Pyrrhula serinus*. 23) *Hirundo Urbica*. 24) *Totanus calidris*. 25) *Somateria mollissima* mas. et fem. 26)

Torpedo sp. ? 27) Scomber scombrus. 28) Ammodytes Tobianus, 29) 25 species Orthoptera. 30) 95 sp. Diptera. 31) 50 sp. Neuroptera, 32) 50 sp. exot. Lepidoptera (dar hr. Potockiego Tomasza, ucznia kl. VIa). 33) Mygale avicularia. 34) Corallium rubrum. 35) 43 sp. ślimaków krajowych (dar p. Stanisława Zariecznego, kandydata stanu naucz.) 36) Limulus polyphemus. 37) Aphrodite aculeata. 38) Daphnia pulex. 39) Echinorhynchus gigas fem. 40) Strongylus armatus. 41) Gordius aquaticus. 42) Flustra foliacea.

b) Zbiór botaniczny.

40 sp. roślin alpejskich (dar Epsteina Wacława, ucznia kl. Vb).

c) Zbiór mineralogiczny.

Zbiór 25 modeli krystalograficznych ze szkła, szlifowanych (dar Epsteina Wacława, ucznia kl. Vb).

Ogółem posiada gabinet historyi naturalnej 678 kręgowców, 2941 innych okazów zoologicznych, 1178 roślin zasuszonych, 1124 minerałów, 323 modeli krystalograficznych, 103 różnych ilustracyi do historyi naturalnej, 6 atlasów.

F u n d u s z e.

Uposażenie rządowe dla gabinetów przyrodnich	200 fl.
„ „ „ gabinetu fizycznego wy-	
łącznie	200 —

Z taks wstępnych tu przeniesiono 80 —

Razem 480 fl.

Wynik egzaminu dojrzałości.

Poddało się egzaminowi uczniów publicznych.....	46
Obcych.....	2

Z uczniów publicznych otrzymało:

Świadectwo dojrzałości z odznaczeniem.....	12
Świadectwo dojrzałości.....	21

Będzie poprawiać egzamin z jednego przedmiotu.....	7
Cofnięto na 6 miesięcy	2
„ „ cały rok	3
Nie przystąpił do ustnego egzaminu	1
Z obcych otrzymał świadectwo dojrzałości	1
Będzie poprawiać egzamin z jednego przedmiotu.....	1

Wiek uczniów, którzy przystąpili do egzaminu dojrzałości:

Urodzonych w roku 1859	1
„ „ 1858	15
„ „ 1857	12
„ „ 1856	7
„ „ 1855	7
„ „ 1854	2
„ „ 1853	1
„ „ 1852	1
„ „ 1851	2

Z 33 uczniów, których uznano za dojrzałych, kształciło się w gimnazjum św. Anny:

przez 1 rok	1
„ 2 lata	3
„ 3 „	3
„ 4 „	2
„ 5 lat	6
„ 6 „	2
„ 7 „	1
„ 8 „	15

Z liczby tych uczniów udaje się:

Na teologią.....	3
„ prawo	16
„ medycynę	6
„ wydział filologiczno-historyczny ...	2
„ politechnikę	3
„ na studia agronomiczne	6

Uczeń obcy poświęci się prawnictwu.

Kronika Gimnazjum.

Rok szkolny rozpoczęto wezwaniem Ducha św. 1. września.

Dnia 4. października obchodziło gimnazjum w kościele św. Anny uroczystem nabożeństwem Imieniny Najjaśniejszego Pana.

Dnia 6. października zaszczycił zakład obecnością swoją J. E. P. Minister Wyznań i Oświaty Dr. Karol Stremayr. Chcąc się przekonać o postępach uczniów w języku niemieckim, przysłuchiwał się w kilku klasach nauce przedmiotów, które właśnie przypadały, biorąc osobiście udział w egzaminowaniu. Pochlebiamy sobie, że J. E. pod tym względem korzystnie odniósł wrażenie.

Dnia 2. maja zaszczycony został zakład odwiedzinami J. E. P. Namiestnika hr. Alfreda Potockiego. J. E. był obecny w VIII kl., przysłuchiwał się odpowiedziom uczniów z historii powszechnej i z niemieckiego języka; potem udał się do IVa klasy, gdzie właśnie niemieckiego języka uczono. Wreszcie zwiedził zbiory gabinetów przyrodniczych, które przychylnie ocenić raczył.

Dnia 1. czerwca odbył częściową lustrację wyższych klas gimnazjum św. Anny, delegat Wys. c. k. Ministerstwa Oświaty W. Antoni Maresch, c. k. radca szkolny i przekonał się o stanie księgozbioru dla młodzieży i zbiorów przyrodniczych.

Ubiegły rok szkolny obszedł się bez licznych zmian w gronie nauczycieli; mogła przeto nauka przedmiotów z małymi wyjątkami zostawać przez cały rok w tych samych rękach.

Z początkiem roku przydzielono do tego gimnazjum p. Stanisława Jaworskiego, jako bezpłatnego aplikanta.

Nauczyciel religii starozakonnój p. Szymon Dankowicz zrzekł się swój posady jeszcze we wrześniu, a ponieważ zastępcy dotychczas niezamianowano, zmuszeni byli uczniowie wyznania mojżeszowego naukę religii pobierać prywatnie.

Dnia 12. października opuścił zakład zastępca nauczyciela p. Dr. Bronisław Kruczkiewicz, przeniesiony do gimnazjum w Jasle, gdzie na niego posada rzeczywistego nauczyciela czekała,

którą w ciągu roku otrzymał; a miejsce jego zajął w tutejszém gimnazyum p. Dr. Zbigniew Kniaziółucki, kształcąc się poprzednio do zawodu nauczycielskiego w krajowych i zagranicznych uniwersytetach.

Ćwiczenia gimnastyczne, które powierzone zostały p. Edwardowi Mazurowi, b. c. k. kapitanowi, rozpoczęły się, z przyczyn od dyrekeji niezależnych dopiero 3. listopada z. r.

P. Dr. Henryk Meisner, który z bardzo pomyślnym skutkiem udzielał nauki stenografii, opuścił Kraków; jego miejsce objął tu p. Leon Jakliński, doktorand medycyny i rozpoczął naukę 13 grudnia z. r.

Z początkiem 2-go półrocza wstąpił do naszego grona w własności bezpłatnego aplikanta kandydat, p. Władysław Lech; a 15 maja p. Józef Launhardt, którego tymczasowém zadaniem było przysłuchiwać się nauce przedmiotów, w jego zawód wchodzących.

Wys. c. k. Ministerstwo Wyznań i Oświaty zamianowało zastępcę p. Jana Molina rzeczywistym nauczycielem gimnazyum św. Anny; zastępcę p. Edwarda Bergera rzeczywistym nauczycielem gimnazyum realnego w Kołomyi; aplikanta p. Stanisława Jaworskiego rzeczywistym nauczycielem gimn. w Jasle, pozostawiając tu obu ostatnich do końca roku szkolnego.

Młodzież przystąpiła w ciągu roku 3 razy do śś. Sakramentów Pokuty i Ołtarza, spowiedź wielkanocną poprzedziły ćwiczenia duchowne, rekolekeyami zwane.

Rok szkolny zakończono solenném nabożeństwem i rozdaniem świadectw dnia 1. lipca.

Ważniejsze rozporządzenia Władz szkolnych.

- 1) Rozporządzenie Wys. c. k. Ministerstwa Wyznań i Oświaty z dnia 22. maja z. r. l. 4885 zabrania tym członkom grona nauczycielskiego, którzy biorą udział przy egzaminie dojrze-

- łości; przygotowywać do tegoż egzaminu obituryentów bądź publicznych, bądź prywatnych.
2. Skutkiem Najwyższego postanowienia z dnia 14. sierpnia 1875, pomnożony został w gimnazyach galicyjskich etat nauczycieli o jedną rzeczywistą posadę, przeznaczoną przedewszystkiem do nauki języka niemieckiego.
 3. Reskrypt Wys. Rady Szk. Kraj. z 25. października z. r. l. 7250 poleca przy coroczném nabywaniu książek do czytelnia dla młodzieży baczyć na potrzebę nauki języka niemieckiego i zachęcać uczniów do czytania także dzieł w niemieckim języku napisanych.
 4. Rozporządzenie Wys. c. k. Ministerstwa Wyznań i Oświaty 21. grudnia z. r. l. 19109 normuje okresy półroczy szkolnych, tudzież ferye i czas dziennój nauki szkolnej w szkołach średnich.
 5. Rozporządzenie Wys. c. k. Ministerstwa Wyznań i Oświaty z 17. lutego b. r. l. 4804 poleca zwracać uwagę uczniów na używanie farb, zawierających często w sobie truciznę.
 6. Rozporządzenie Wys. Rady Sz. Kraj. z dnia 23. kwietnia b. r. l. 13296 poleca, aby w VIII klasie nauka przepisanych przedmiotów do końca 2-go półrocza z wszelką ścisłością się odbywała.

Kraków dnia 14-go lipca 1876 r.

Ign. Stawarski.

Dyrektor.

